

НАУКОВА СКЛАДОВА ДИСЦИПЛІНИ «БАНКІВСЬКА РИЗИКОЛОГІЯ»

УДК 336.7

Краснова І.В.
кандидат
економічних наук,
доцент кафедри
банківського
менеджменту
Київського
національного
економічного
університету
імені Вадима Гетьмана

Ізвскова Н.І.
здобувач
кафедри ЕММ
Київського
національного
економічного
університету
імені Вадима Гетьмана

Анотація: У статті викладені основні підходи по вивченню банківських ризиків, основні напрямки його обліку, обліку невизначеності інформації та врахування цих негативних факторів на ефективність діяльності банківських систем.

Ключові слова: процес, економічні системи, ризик, невизначеність, прийняття рішень, теорія ризику, неокласична теорія ризику, витрати ризику, портфельний ризик, дисперсія, ефективний портфель, концепція, теорія гри.

Анотація: В статті изложены основные подходы по изучению банковских рисков, основные направления его учета, учета неопределенности информации и учета этих отрицательных факторов на эффективную деятельность банковских систем.

Ключевые слова: процесс, экономические системы, риск, неопределенность, принятие решений, теория риска, неоклассическая теория риска, затраты риска, портфельный риск, дисперсия, эффективный портфель, концепция, теория игр.

Keywords: process, economic system, risk, uncertainty, decision theory, risk theory, neoclassical theory risk., spend risk, briefcase risk, variance, effect briefcase, concept, game theory.

Постановка проблеми і аналіз джерел і публікаційю. Процес прийняття рішень в економічних системах проходить в умовах невизначеності і ризику. Це пов'язано з тим, що суб'єкти, які приймають рішення, не володіють повною інформацією про економічний процес чи явище,

мають для цього обмежений час. Індикатором умов виступає ризик.

Однак питанню обліку ризику і невизначеності довгий час не надавалося значення як в економічній теорії, так і в практиці. Дослідження по проблемах ефективності використання ресурсів, їх розміщенню, заміни тощо, як правило, здійснювалися без врахування фактору ризику і його впливу на результативність діяльності економічної системи.

Виклад основного матеріалу. Початком теоретичного вивчення ризику є роботи представників класичної політекономії: А. Сміта, Д. Рікардо, Дж. Милля тощо, які розробили класичну теорію підприємницького ризику.

Основні постулати цієї теорії:

- підприємницький прибуток складається із відсотків на вкладений капітал, заробітної плати і плати за ризик (повернення можливих втрат, пов'язаних з їх використанням);

- прибуток зростає із збільшенням ризику, але меншими темпами, ніж останній;

- найменший працівник не несе ризику, тому він одержує не прибуток, а фіксовану зарплату;

- ризик трактується, як очікувана величина витрат.

Запропонована теорія була піддана критиці, оскільки її основним недоліком було ігнорування додатного відхилення від очікуваного результату. Наслідком стала поява неокласичної теорії підприємницького ризику, авторами якої стали А. Маршал і А. Пігу. Основними положеннями

цієї теорії є:

- ризик поділяється на підприємницький (обумовлений зміною ринкової кон'юнктури) і кредитний (виникає при використанні кредитного капіталу);

- суб'єкт враховує розмір очікуваного прибутку і величину його можливих коливань.

Головною відмінністю цих двох теорій є відношення до сприятливих відхилень від очікуваного прибутку і величини їх можливих коливань. Але і в них не розглядалось співвідношення понять «ризик» і «невизначеність».

Вперше поділ цих понять здійснив Ф. Найт, коли ризик розумівся як оцінена будь-яким способом ймовірність, а невизначеність – як ситуація, де неможливо використати ні обчислення, ні порівняння числової ймовірності, хоча б суб'єктивною.

В розвиток теорії ризику важливий внесок здійснив Дж. Кейнс, який запропонував нові терміни, позначивши «витрати ризику» як витрати, що компенсують відхилення фактичного прибутку від очікуваного. Він виділив три види ризиків: підприємницький (ризик позичальника), ризик кредитора і ризик інфляції. Головним висновком економіста стала необхідність підсилення ролі держави в економіці з метою зниження ступеня ризику.

Дж. Сенсор, автор теорії стратегічних ігор, показав, що джерелом невизначеності, поряд з іншим, є наміри інших економічних суб'єктів господарювання.

У роботі «Формування портфеля» Г. Марковіц ввів показник дисперсії для оцінки ризику, замінивши інтуїтивне прийняття рішень статистичними розрахунками і запропонувавши процедуру формування ефективного портфеля.

До цього часу немає єдиної точки зору до визначення сутності поняття «ризик», але більшість авторів передбачають, що ризик можна виміряти:

- Ф. Найт стверджує, що у випадку ризику розподіл результатів в групі відомий, а у випадку невизначеності – ні;

- Е. Дж. Долан, Д. Ліндсей стверджують: ризик створює «ситуацію», в якій люди не знають точно, що може трапитися, але представляють ймовірність кожного із можливих результатів;

- У. Шарп визначав ризик, як ступінь можливого відхилення дійсного результату від очікуваного, а стандартне відхилення – мірою, яка дозволяє це зробити.

Багато авторів, стверджуючи що ризик є невід'ємною частиною економічної діяльності, не виділяють, що його реалізація пов'язана з втратами для господарюючого суб'єкта.

Дж. С. Миль в рамках класичної теорії підприємницького ризику визначає його суть як «... можливі втрати внаслідок економічної дії або по-іншому – математичне сподівання втрат, які може понести суб'єкт в результаті прийнятого ним рішення.».

Вітлінський В.В. та учні його школи визначають ризик, як економічну категорію, «котра відображає характерні особливості сприйняття зацікавленими суб'єктами економічних відносин об'єктивно наявних невизначеності та конфліктності, іманентно притаманним процесам ціле покладання, управління, прийняття рішень та оцінювання, обтяжених можливими загрозами й невикористаними можливостями».

Інші автори, розуміють, що ризик пов'язаний з можливим відхиленням фактичного результату від очікуваного. Ця аксіома виступає загальним поняттям, на основі якого стверджується, у всіх визначеннях мова іде одне і теж поняття.

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що поняття «ризик» характеризується такими моментами:

- невизначеністю у відношенні розвитку подій;

- існуванням можливості втрат чи невикористаних можливостей;

- можливістю якісної чи кількісної оцінки будь-якої ситуації.

В економіці кожної країни роль ризику виявляється через наступні функції:

- Інноваційна (стимулююча). Ризик стимулює пошук нетрадиційних рішень, що приводять до більш ефективного виробництва і розподілу;

- Регулятивна. З однієї сторони, ризик допомагає подолати косність, бар'єри, які складають перепони нововведенням. З іншої сторони, може стимулювати прийняття рішень з урахуванням закономірностей розвитку;

- Захисна. Для захисту і подолання ризику утворюються резервні фонди, розвиваються форми страхування;

- Аналітична. Присутність ризику вимагає приймати рішення, аналізуючи всі можливі альтернативи.

В рамках концепції допустимого ризику, метою управління ризиками є зниження його до такого рівня, коли він перестає бути катастрофічним.

При цьому найбільш складним є питання встановлення меж між допустимим і критичним чи катастрофічним ризиком.

В загальному випадку рівень допустимого ризику залежить від:

- методики виміру і аналізу ризиків;
- практики ведення бізнесу і нормативними вимогами до нього діючої системи управління ризиками, які вимагають досконалішого вивчення і використання в практиці.

Висновки з проведеного дослідження. В такому випадку метою управління ризиками є підтримка змінюваності можливого фінансового результату діяльності в

зоні допустимого ризику.

Поряд з вивченням основних тем банківської ризикології студенти можуть шляхом наукового пошуку розширити свої знання, з використанням таких тем, як «Ризик та елементи корисності», «Основні засади управління економічним ризиком», «Елементи теорії портфеля», «Моделювання економічного ризику на базі концепції теорії гри» тощо. Вони можуть утворювати гуртки чи групи або навіть господарські розрахункові одиниці, що дозволить їм наблизити своє навчання не тільки до науково-дослідної роботи, але й до реальної практики господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Commercial Bank Risik management Vashington/1993*
2. Вітлінський В.В. *Ризикологія. Монографія. К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.*
3. Вітлінський В.В. *Аналіз, оцінка і моделювання економічного ризику.-К.: ДЕМПУР, 1996.*
4. В.В.Вітлінський, Л.Л.Маханець - *Ризикологія в зовнішньоекономічній діяльності. Навч.посіб. - К.: КНЕУ,2008р. - 432 с.*
5. Севрук В .Т. *Банковские рисли_М. Дело ЛТД, 1993.*